

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/atak-iii-rzeszy-na-zsrs/126104,B-jak-Barbarossa.html>

Niemiecka mapa propagandowa działań wojennych na froncie wschodnim, Lublin - lipiec 1941 r. Fot. NAC

ARTYKUŁ

B jak „Barbarossa”

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: ROBERT BULIŃSKI 21.06.2024

W nocy, 22 czerwca 1941 r., III Rzesza rozpoczęła agresję wojskową przeciwko Związkowi Socjalistycznych Republik Sowieckich, znaną jako operacja o krypt. „Barbarossa” (Fall „Barbarossa”).

Po zdobyciu Polski jesienią 1939 r. oraz Danii, Norwegii, Holandii, Belgii i Francji wiosną i latem 1940 r. Adolf Hitler postanowił zaatakować Związek Sowiecki, pomimo że państwo to było sojusznikiem Niemiec. Był to jednak sojusz taktyczny, gdyż interesy imperialistyczne Hitlera i Stalina były ostatecznie nie do pogodzenia. 18 grudnia 1940 r. Führer podpisał stosowną dyrektywę. Pierwotny termin ataku został wyznaczony na dzień 15 maja 1941 r., ale w wyniku probrytyjskiego zamachu stanu w Jugosławii, niemieckie siły zbrojne skierowano na Bałkany. Przy okazji Niemcy zdobyli także Grecję i rozbili tamtejsze oddziały brytyjskie.

Marsz na Moskwę

Atak na ZSRS był jedną z największych operacji wojskowych w historii świata. Wzięło w niej udział 3,7 miliona żołnierzy niemieckich, wspieranych przez Finów, Słowaków, Chorwatów, Rumunów, Węgrów i Włochów. Mieli oni 3,5 tysiąca czołgów i około 4 tysiące samolotów. Zaatakowali z lądu, powietrza i wody na całym odcinku frontu wschodniego – od granicy fińsko-sowieckiej na północy po wybrzeże Morza Czarnego na południu.

Przeciwko nim broniło się początkowo ponad 2,5 miliona żołnierzy sowieckich, ale Armia Czerwona została w krótkim czasie powiększona o 5 milionów nowych rekrutów. Dysponowała ona wprawdzie tysiącami czołgów i samolotów, kilkakrotnie przewyższającymi ilościowo sprzętu państw Osi, ale większość z nich była przestarzała i nie spełniała kryteriów ówczesnego pola walki.

**Rozbieranie przez niemieckich
żołnierzy sowieckiej zapory
granicznej w rejonie Ostrołęki,
lato 1941 r. (fot. z zasobu AIPN)**

Wojska sowieckie zostały całkowicie zaskoczone niemiecką agresją, zaś Stalin przeżył nawet kilkudniowe załamanie nerwowe. Przemówienie radiowe do narodu wygłosił w jego imieniu minister spraw zagranicznych ZSRS, Wiaczesław Mołotow. Według niektórych badaczy, jak Mark Sołonin czy Wiktor Suworow, autorów poczytnych książek o walkach niemiecko-sowieckich w latach 1941-1945, Stalin przygotowywał atak wyprzedzający na Niemcy na lato 1941 r. Dlatego sowieckie siły zbrojne zostały całkowicie zaskoczone na pozycjach wyjściowych. Rozkazy były sprzeczne, a możliwą agresję niemiecką określano w propagandzie mianem prowokacji.

W tej sytuacji w pierwszych tygodniach operacji „Barbarossa” Sowietci ponieśli ogromne straty. Duża część samolotów została zniszczona na lotniskach, ewentualnie w nielicznych walkach powietrznych, wojska pancerne zostały zdziesiątkowane w krwawych bitwach pod Białymstokiem i pod Lwowem, a setki tysięcy żołnierzy dostało do niewoli, część wręcz z własnej woli.

**Czołgi sowieckie typu BT-5 i BT-7
zdobyte przez Niemców w rejonie
Białegostoku, jesień 1941 r. (fot.
z zasobu AIPN)**

Postępy wojsk niemieckich i sojuszniczych były tak wielkie, że już na początku września 1941 r. dotarły one pod Leningrad, rozpoczynając 2,5-letnią blokadę tego strategicznego miasta i portu morskiego. Na południu prawie miesiąc później skapitulowały armie sowieckie w ogromnym kotle kijowskim, czego wynikiem było zdobycie Kijowa, następnie Odessy i wyjście na Krym, opanowany jesienią 1941 r. (bez Sewastopola, zdobytego dopiero latem 1942 r.). Z kolei na środkowym odcinku frontu wschodniego Niemcy na początku grudnia 1941 r. podeszli pod Moskwę. Zatrzymały ich jednak surowe warunki pogodowe („Generał Mróz”) i poważne trudności logistyczne. Sowietci w odpowiedzi przeprowadzili pierwszą w tej wojnie udaną kontrofensywę wojskową z udziałem wojsk ściągniętych z Syberii i Dalekiego Wschodu, odrzucając Niemców

do początków stycznia 1942 r. o 100-250 kilometrów od stolicy ZSRS.

Zwrot w wojnie

Operacja „Barbarossa” całkowicie odmieniła przebieg II wojny światowej. Związek Sowiecki, dotychczasowy sprzymierzeniec III Rzeszy, stał się sojusznikiem Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej. Walki na froncie wschodnim ogromnie osłabiły potencjał militarny Niemiec (bardzo silnie był rozwinięty ruch partyzancki), zaś po skutecznej obronie Stalingradu i kontrofensywie na Łuku Kurskim latem 1943 r. Sowieci przejęli inicjatywę strategiczną na froncie wschodnim już do końca II wojny światowej, co zakończyło się zdobyciem Berlina na początku maja 1945 r.

Zmagania niemiecko-sowieckie w latach 1941-1945, określone terminem „Wielkiej Wojny Ojczyźnianej”, stanowią po dziś dzień podstawowy kościół rosyjskiej tradycji historycznej.

**Ciężki czołg sowiecki typu KW-2
zdobyty przez Niemców w rejonie
Białegostoku, jesień 1941 r. (fot.
z zasobu AIPN)**

* * *

W zasobie archiwalnym IPN, w ramach materiałów I Alertu Naczelnika ZHP, przeprowadzonego w 1965 r. (sygnatura archiwalna GK 195), znajduje się grupa 37 niemieckich zdjęć z lat 1941-1942. Harcerze otrzymali te fotografie od byłego żołnierza Wojska Polskiego, który znalazł je w jednym z poniemieckich domów na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Kilkanaście z nich przedstawia sowieckich jeńców wojennych i sprzęt wojskowy zniszczony w wyniku operacji „Barbarossa” w okolicach Białegostoku.

**Zniszczony czołg sowiecki typu
BT-7 w rejonie Białegostoku,
jesień 1941 r. (fot. z zasobu AIPN)**

**Zniszczony samolot sowiecki
nieustalonego typu w rejonie
Wysokiego Mazowieckiego, latem
1941 r. (fot. z zasobu AIPN)**

**Niemiecki cmentarz polowy w
rejonie Białegostoku, jesień 1941
r. (fot. z zasobu AIPN)**

Niemieckie groby wojenne z lat 1941-1942 na cmentarzu żołnierzy z okresu I wojny światowej w Białymstoku, wiosna lub lato 1942 r. (fot. z zasobu AIPN)

Baraki i ogrodzenie niemieckiego obozu jenieckiego dla sowieckich jeńców wojennych w rejonie Białegostoku, lato lub jesień 1941 r. (fot. z zasobu AIPN)

Sowieccy jeńcy wojenni w niemieckim obozie wojennym w

rejonie Białegostoku, wiosna

1942 r. (fot. z zasobu AIPN)

**Odzwawianie odzieży przez
sowieckich jeńców wojennych w
niemieckim obozie wojennym w
rejonie Białegostoku, jesień 1941
r. (fot. z zasobu AIPN)**

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ